

Tarihsel Değerlendirmeler Işığında Türkiye’de eviri Etkinliği

Sergül VURAL KARA

Özet – Bu makalede eviri etkinliği, tarihsel değerlendirmeler temelinde irdelenmektedir. Çeviri etkinliğinin dönemsel ihtiyaçlara koşut olarak biçimlendirildiği gösterilecektir. Çalışmanın odağında, Türkiye’nin eviri tarihi olacaktır. Çeviri tarihi ile ilgili bilgiler, eviri eğitimi içerisinde de önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: eviri, tarih, Türkiye, eviri eğitimi.

Abstract – Evaluations of Translation Activities in Turkey from a Historical Aspect – The article has the objective to focus on the effects of translation. With a historical overview it is aimed to reveal that the emphases on the translational demands were connected to the specific needs of that period. The translation history of Turkey will be the main focus of this analysis. The historical knowledge about translation is important for the translators’ education.

Key words: Translation, history, Turkey, translation education.

Giriş

Kltrlerarası iletişim aralarından biri olan çeviri, tarihsel açıdan değerlendirilmeye alışıldığında, toplumların gelişmesinde oldukça önemli katkı sağladığı grlmektedir. Bu saptama, Türkiye’de gerçekleşen eviri etkinliğini incelediğimizde de geçerliliğini korumaktadır. Çalışma içerisinde sunulacak olan bilgiler, Uygurlar döneminden günümüze kadar gerçekleşen eviri etkinliğinin etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Tarihsel gelişim süreci açısından ele alınan önemli gelişmeleri irdelerken, dönemsel farklılıklar gösteren eviri yöntemleri üzerinde de durulacaktır. Çevirinin tarihsel gelişimi içerisinde yöntemsel farklılıkların değerlendirilmesi, eviri eğitimine de katkı sağlayacağı açıktır.

Çeviri alanında yer alan temel kavram ve ilkelerin eviri ğrencilerinin zihinlerinde iyice şekillenebilmesi ve modern kuramları daha iyi anlayabilmeleri gerekir. Bunun için eviri kuramlarının öncülerini tanımalarında ve onların görüşleri ve önerdikleri teknikler konusunda kendilerinin temel bilgilere sahip olmasında büyük yarar vardır. (Köksal, 2008, s. 13)

Sergül Vural Kara, Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, eviri Bölümü, <sergulyv@mersin.edu.tr>.

Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, Haziran 2010, ss. 94-101.

Mersin University Journal of the Faculty of Education, Vol. 6, Issue 1, June 2010, pp. 94-101.

Yazıcı (2001, s. 5) da, çeviri eğitimini çeviribilim kapsamı içerisinde ele alıp, tarihsel bir süreç içerisinde izlemenin önemini vurgulamaktadır ve betimleyici yöntemler temelinde ortaya konan tarihsel incelemeler, çeviri eğitimini yönlendiren uygulamalar açısından bakılması gerektiğini ifade etmektedir.

Uygurlar Döneminde Çeviri Etkinliği: Dini Metinler Çevirisi

Tarihsel olarak bakıldığında, Türklerde ilk kez Uygurlar döneminde çeviri yapıldığına dair bulgular elde edilmiştir:

Orta Asya kazılarında bulunan ve 8.-13. yüzyılları arasında yazıldığı düşünülen Uygurca metinlerin çoğunun çeviri metinleri olduğu tespit edilmiştir (Özkırmı, 1999, s. 218).

Budizm, Maniheizm ve Hristyanlık ile ilgili olan metinler Sanskritçe, eski Farsça, Süryanice, Tibet dili ve Çince'den çevrilmiştir (Özkırmı, 1999, s. 218). Bu dönemlerde çeviri yöntemi olarak daha çok kaynak metne bağlılık tercih ediliyordu. Fakat bu çeviri tutumu zaman içerisinde Uygurca üzerinde olumsuz etkilere yol açmıştır. Çünkü çevirileri gerçekleştiren Uygur aydınlarının ait oldukları dini inanışlarında geçerli olan terim ve deyimleri aynen erek metne aktarmaları sonucunda, zaman içinde Uygur yazı dili parçalanmıştır ve şivelere ayrılmıştır (Özkırmı, 1999, s. 218).

İslam'ın benimsenmesiyle birlikte başlayan süreçte ise Türkçe, Arapçanın 'istilasına' uğrar. Aşırı kaynak metin odaklılığın sonucunda Türkçenin hem cümle hem de sözcük yapısına uygun olmayan ifadeler aktarılmıştır (Özkırmı, 1999, s. 218). Bu olumsuz etkileşim 'satır arası' olarak adlandırılan yöntem ile tetiklenmiştir: Her yabancı sözcüğün altına Türkçesi yazılarak gerçekleşen sözcüğü sözcüğüne çeviri, erek metne ve dolayısıyla erek dile, kaynak dile ait öğelerin yerleşmesine yol açmıştır (Özkırmı, 1999, s. 218).

Çeviri yöntemi açısından değerlendirildiğinde, Türk kültür tarihinin erken dönemlerinde gerçekleşen dini metinler çevirisi bağlamında benimsenen aşırı kaynak metne bağlılık, ana dili daha çok olumsuz yönde etkilemiştir.

Osmanlı Döneminde Çeviri Etkinliği

Ticaret ve Diplomasi Alanlarında İletişim Aracı Olarak Çeviri

Osmanlı dönemine baktığımızda çeviri ihtiyacı daha çok ticari ve siyasal alanda duyulduğu gözlemlenebilir. Bunun başlıca sebebi, Osmanlının dış dünyaya kapalı olması ve sadece çok zorunlu olduğunda dış dünyayla iletişime girmesidir.

Osmanlının bu tutumundan en fazla etkilenen ticaret ile uğraşan Venedikliler olduğu için, kendi çevirmen gereksinimlerini 1551 yılında kurdukları *Giovanni della*

Lingua [Dil Oğlanları] adındaki çeviri okulunda yetişen çevirmenler ile kapatmaya çalışmışlardır. Aynı amaçla 1669'da Marsilya Ticaret Odası tarafından da bir çeviri okulu daha kurulmuştur.

Osmanlı döneminde çevirmenlere sadece ticaret bağlamında değil, diplomasi ve hukuk alanlarında da önemli görevler düşmekteydi: Batı ile Doğu arasında araçlar olarak antlaşma, konuşma ve resmi belgeler çevirmişlerdir (Eruz, 2003, 33).

Çevirinin Yazınsal Alana Katkıları

Batıda aynı dönemde gerçekleşen yazınsal çeviri etkinliği ile karşılaştığımızda, daha sönük geçen Osmanlıdaki çeviri faaliyetlerinin etkileri yine de yadsınamaz. Eskisi kadar güçlü olmayan Osmanlı İmparatorluğu çıkış yolunun batılılaşmada olduğunu düşünmektedir. Divan edebiyatının ulusal kimlik ile örtüşmemesi, İslam kimliğini ön plana çıkarması ve Osmanlıcanın ulusal dil kavramına bir katkı sunmaması sebebiyle, Tanzimat dönemi aydınlarını ulusal kimliği çeviri yazınında aramaya yöneltmiştir (Özkırımlı, 1999, s. 219).

Bu yönelime koşul olarak ve Fransa'nın öncü kültür olarak benimsenmesiyle, özellikle Fransız yazınından çeviriler gerçekleştirilmiştir. Çeviri aracılığıyla 19. yüzyıla dek Osmanlı yazınında yer almayan roman, tiyatro ve deneme gibi türlerin tanınmasıyla, çağdaş Türk düzyazısı gelişim göstermiştir (Dino, 1999, s. 297). Çeviri sürecinde erek yazı dilindeki dilbilgisi eksiklikleri, yazındaki kuralsızlık ve noktalama işaretlerinin bulunmayışı da fark edilmiştir (Özkırımlı, 1999, s. 220).

1832'de kurulan *Tercüme Odası* ve 1839'dan sonra kurulan *Encümen-i Daniş* çatısı altında dönemin önde gelen yazarları bir araya gelip bilgi alışverişinde bulunmuşlardır (Dino, 1999, s. 297). Tercüme Odasında gerçekleşen çeviri etkinliği kültürel ve siyasal arayışlara ışık tutmuştur:

1832'de kurulan Tercüme Odası daha çok Babîlî'nin yabancı konsolosluklarla yaptığı yazışmaları yönetmekteydi. Hariciye Nezareti'ne bağlı olan kurul, Rum dilmaçlarının büyük ölçüde telkinindeydi denebilir. Baştercümanlığa getirilen Rum asıllı Yahya Efendi, aynı zamanda *Mühendishane*'de öğretmendi. Okulda yararlanılmak üzere Fransızca ve İtalyanca'dan çeviriler yapılıyordu. Ondan sonra gelen baştercüman Musevi asıllı İshak Efendi yönetiminde Tercüme Odası, Fransızca öğreten bir kurul durumuna geldi. Ali ve Saffet Paşalar, Ahmet Vefik Paşalar, hatta Namık Kemal'ler, Şinasi'ler bu Oda'da çalıştılar. Ahmet Hamdi Tanpınar'a bakılırsa, Tercüme Odası "yeni bir dünya görüşünün, yeni siyasal idealinin geliştiği çok ileri bir ortamdı." (Günyol, 1983, s. 325; akt. Eruz, 2003, s. 35).

Encümen-i Daniş da dönemin çeviri etkinliğine katkıda bulunmuştur:

Abdülmecit devrinde Reşit Paşa'nın himmetiyle kurulan Encümen-i Daniş (1850), özellikle tercüme işleriyle uğraşır bir kurul sayılamaz. Bununla

beraber, onu Devlet eliyle açılan kültür kurumlarımızın en önemlilerinden biri olarak görebiliriz. Cevdet Paşa'nın hazırladığı "Lâyiha" da telif ve tercüme yoluyla halkın genel eğitimine faydalı olabilecek eserler hazırlanması fikri başta gelir. Fransız Akademisi'nde olduğu gibi, kırk üyesi vardır. Başta Reşit Paşa olmak üzere, memleketin o tarihteki aydınlarının belli başlıları üyeler arasında yer almışlardır. Reşit Paşa'nın sadarettten ayrılmasıyla (1852) Encümen'in gördüğü ilgi gevşemeye başlar. Bu ömrü kısa "Akademi"nin tercüme alanında memleket ölçüsünde bir varlık gösterdiği elbette iddia edilemez [...]. (Tuncel, 1999, s. 271).

İlgili dönemde yapılan çeviriler yönetsel açıdan öykünme şeklinde ve günümüzde tercih edilmeyen ikinci dilden çeviriler olarak nitelendirilmektedir. Öykünme ya da uyarılma olarak tanımlanan eserlerde, çevirmen kaynak metni sadece bir esin kaynağı olarak kullanmaktadır ve orijinal yapıttan çoğu zaman oldukça uzaklaşmıştır. Örneğin 19. yüzyılın ilk yarısında yazınsal metinler çeviren Ahmet Mithat Efendi'nin uyguladığı çeviri yöntemi şöyle açıklanmaktadır: Bir romandan bir sayfa okur ve aklında kalanları Türkçeye dökmüş (Karantay ve Salman, 1999, s. 140). Aynı yöntemi Ahmet Vefik Paşa da Molière çevirilerinde tercih etmiştir (Karantay ve Salman, 1999, s. 140).

Cumhuriyet dönemine kadar yaygın olan bu çeviri yönteminin kaynağını bulmaya çalıştığımızda, birçok açıdan Fransa'daki yönelimleri kendine örnek almış olan Osmanlı'nın bu alanda da yazar ve çevirmenlerin yine aynı etkileşim içerisinde bulunmuş olma ihtimalini değerlendirmenin yerinde olacağı açıktır. Fransa'da yoğun olarak 18. yüzyılda gözlemlenebilen, kaynak metni sadece esin kaynağı olarak değerlendiren, ya da kaynak metnin çevirmen tarafından 'düzeltilerek' erek dile aktarma sonucunda ortaya çıkan çeviri eserleri dikkat çekmektedir. Bu çeviri yöntemi ile ortaya konan eserler *les belles infidèles* [sadık olmayan güzeller] olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde artık çeviribilimsel terim olarak yerini almış olan bu ifadenin kaynağı 17. yüzyılda gerçekleşen bir olaya dayandırılmaktadır. Fransız yazar Gilles Ménage (1613–1692) arkadaşı Nicolas Perrot d'Ablancourt'un bir çevirisini okuduktan sonra bu nitelendirmeyi kullanmıştır, çünkü çeviri yapıtı çok güzel, fakat sadık olmamasından dolayı, Ménage'a bir zamanlar âşık olduğu ve kendisine ihanet eden güzel bir kadını hatırlatmıştır (Albrecht, 1998, s. 77).

Fransız çevirmenler o dönemlerde bilinçli olarak böyle bir tercihte bulunmuşlardır, çünkü kendi kültürlerinin üstün olduğuna inanıyorlardı. Bu bakış açısı öyle abartılı bir hal alır ki, örneğin Homer Fransızcaya yapılan çevirisinde savaş yenilgisinden sonra Fransa'ya gelmektedir, Fransızların moda anlayışına göre giyinmektedir ve Fransız görgü kurallarına uygun olarak davranışlar sergilemektedir (Albrecht, 1998, s. 78).

Bir çeşit 'düzeltme' işlemi olarak değerlendirilen bu tutum doğrultusunda sadece konu örgüsünü erek kültüre uyarlamakta kalınmamaktadır, kaynak metin yazarının beğenilemeyen dilsel tercihleri de düzelterek, çevirmenlerce daha 'güzel' bir ifade biçimiyle erek dile aktarılmaktadır. Böylece çevirmen kaynak metin üzerinde istediği

gibi eklemeler yapmakta ve beğenmediği sözcükleri, cümleleri hatta bölümleri iptal etmektedir.

20. yüzyılın ilk yarısına dek oldukça yaygın olan bu tarz çeviri tercihleri, Türkiye'de Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında yerini daha bilinçli bir çeviri faaliyetine bırakacaktır.

Cumhuriyet Döneminde Çeviri Etkinliği: Aydınlanmanın Kapılarını Aralama Çabası

Cumhuriyet döneminde artık hem toplumsal hem de çeviri açısından yeni yönelimler olmuştur. Türkiye'nin en yoğun ve verimli çeviri faaliyetleri, 19 Mayıs 1940 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulan *Tercüme Bürosunda* gerçekleşmiştir. Hasan Âli Yücel'in Sebahattin Eyuboğlu ve Nurullah Ataç'ı görevlendirdiği çeviri seferberliğine birçok yazar ve çevirmen katkıda bulunmuştur. Ağırlıklı olarak Batıda Aydınlanmaya yol açtığı düşünülen Fransız klasik yazınından 210, Alman yazınından 90, İngiliz yazınından 65 eser çevrilmiş olup, farklı batı dillerindeki çeviri yapıtları da dâhil edildiğinde toplam 604 Batı eseri çevrilmiştir (Aytaç, 1999, s. 348).

Osmanlı döneminde gerçekleşen çeviri etkinliğinin tersine, Tercüme Bürosu çatısı altında meydana getirilen çeviriler, bilinçli yönetsel tercihler çerçevesinde oluşturuluyordu. Belirlenecek temel ilkeler üzerinde çalışılırken, özellikle *yeterli* çeviri üzerinde ısrarla duruluyordu ve ilgili eserin tamamı çevrilmiş ise kabul ediliyordu: Böylece çevirmenler artık kaynak metni istedikleri gibi kullanamayacaklardı (Karantay, 1999, s. 340). Başka önemli bir karar ise artık kaynak dilden çevirinin esas alınmasıydı (Karantay, 1999, s. 340). Sadece Yunanca, Portekizce v.b. dillerden çeviri yapacak çevirmenin çok az sayıda olduğu durumlarda, ikinci dilden yapılan çevirilere izin verilmekteydi. Çevrilecek yazarlar ve yapıtların seçimi de kişisel tercihlere bağlı olmaması için, çok çeşitli klasik eserlere yer verilen listeler oluşturulmaktaydı. Bu süreçte benimsenen dil ve biçim normları ise çevirmene göre farklılıklar göstermekteydi; örneğin Nurullah Ataç aşırı özelleştirilmiş Türkçe kullanımıyla dikkat çekerken, A.Hamdi Tanpınar daha çok yaygın dil kullanımını tercih etmekteydi (Karantay, 1999, 341). Fakat genel olarak Atatürk'ün dilde yaptığı yeniliklere uygun olarak yalın ve anlaşılır bir Türkçe kullanımı benimsenmekteydi (Karantay, 1999, s. 341).

Hasan Âli Yücel çeviri eserleri aracılığı ile Türkiye'de *hümanizma ruhunu* aşılama hedeflemiştir. Bu isteğin ne denli dinamik bir çeviri faaliyeti ile desteklendiği, Hasan Âli Yücel'in Mehmet Karasan'ın 1945'de yayınlanan *Tonio Kröger* çevirisinde yer alan ön sözüden anlaşılmaktadır:

Dünya edebiyatından tercüme serisinin ilk 109 cildinde yer almış bulunan önsözümde, bu serinin ortaya konulmasında büyük hizmet ve emekleri geçen Türk aydınlarına şükran duygularımı söyledikten sonra onların himmetleriyle 5 yıl içinde hiç değilse Devlet eliyle yüz ciltlik bir tercüme kütüphanesine kavuşacağımızı

kaydetmiştim. Cumhuriyetin on sekizinci yıl dönümünde bu seriden 13, on dokuzuncu yıl dönümünde 27 ve yirminci yıl dönümünde de 69 cilt eser yayınlamak suretiyle beş yılda tahakkuk ettirilmesi düşünülen ilk program, iki buçuk yılda 9 fazlasıyla 109 ciltlik bir kütüphanenin Türk okurlarına sunulması mümkün kıldı. Memleket yayın tarihinde gerçek bir hamle ve başarı diye nitelendirilecek olan bu güzel neticeden dolayı, bu serinin ortaya konulmasında, tercüme yapanlardan formları katliyan arkadaşlarıma kadar, himmetleri geçenlere tekrar teşekkürü borç sayıyorum. Devletin bu alandaki teşebbüsünü, yaptıkları geniş tercüme basınıyla destekleyen hususi yayın kurumlarımızı takdirle ve sevinerek anarım. Cumhuriyetimizin bundan sonraki yıl dönümlerinin her birinde, »Dünya edebiyatından tercüme« serisinde yüzer cilt eser yayınlanarak memleket aydınlarına önümüzdeki beş yılda 500 kitabın Devlet eliyle armağan edilmesi, yayın programımızın yerine getirilmesi gereken amacdır. Türk aydınlarının şunu bilmesini candan isterim ki, bize bu geniş programı gerçekleştirme direktif ve cesaretini veren, tercüme serisinin baş okuyucusu Cumhurbaşkanımız İsmet İNÖNÜ olmuştur. Beş yıllık programdaki 500 kitabı dahi az gören Milli Şefimizin arzularını yerine getirmeyi bütün vazifeli arkadaşlarımla beraber milli bir ödev sayıyoruz. (Yücel 1945, s. 1).

Türkiye'nin bir *çeviri cenneti*¹ olarak tanımlanacak kadar benzersiz çeviri serüveni değişen siyasal eğilimler ile birlikte on yıl sonra yavaşlatılmıştır. Tercüme Bürosunun bu olağanüstü çeviri etkinliğine ışık tutan *Tercüme Dergisi* 1947'ye dek 42 sayı ve 7 cilt olarak yayınlanmıştır (Yazıcı 2001, s. 28). Tercüme Bürosunun resmi yayın organı olan bu dergi devlet desteğiyle yayımlanan tek çeviri dergisi olmuştur.

Ezra Erhat, Nurullah Ataç ve Orhan Burian gibi dönemin ünlü yazar ve çevirmenleri dergi aracılığıyla, çeviri ve çeviri yöntemleri ile ilgili görüşlerini paylaşabilmekteydiler. Dergide yer alan yazıların çoğu oldukça nitelikli ve günümüz çeviri tartışmalarına yakın içerikte olduğu söylenebilir.

Günümüzde Çeviri Etkinliği

20. yüzyılda çeviriye duyulan ihtiyaç özellikle teknoloji ve ülkeler arası iletişim bağlamındaki gelişmelere koşut olarak artmıştır. Böylece teknik çeviri oldukça önem kazanmıştır. Piyasanın beklentilerine cevap verebilecek çevirmenlerin; alanlarında uzmanlaşmış olması gerekliliği, çeviriye dair yöntem bilgisinin de daha kurumsallaşmış bir ortamda kazandırılması görüşünün benimsemesine yol açmıştır. Avrupa'da 1940'lı yıllarda ilk çeviribilim enstitülerinin kurulması, çeviri ile ilgili araştırmaların akademik ortama taşınmasını sağlamıştır. Özellikle 1980'den sonra edimsel yönelimlerin etkisinde yapılan çalışmalar (örneğin Reiß ve Vermeer, 1984; Nord 1988) çevirinin özellikli bir alan olduğunun kabullenilmesinde önemli rol oynamıştır.

Donanımlı, alanında uzman ve çeviribilimsel yöntem bilgisini özümsemiş çevirmenleri, günümüz diller ve kültürler arası iletişim ağının önemli temel taşlarından biri olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu çerçevede özellikle akademik ortamda

verilen çeviri eğitimine önemli görevler düşmektedir: Teorik bilgilerin uygulama ile harmanlanıp, günümüz piyasa beklentilerine yeterli düzeyde cevap verebilecek nitelikteki bir eğitim sunmanın gerekleri yerine getirilmelidir.

Sonuç

Çeviri etkinliği tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde, çevirinin her dönem farklı bir işlev yüklendiğini görebilmekteyiz. Türkiye örneğinde gerçekleştirilen inceleme sonucunda, özellikle Cumhuriyet döneminde çeviriden, bir ulusun kültür, düşün ve yazın alanında gelişebilmesi ve toplumu daha aydınlığa doğru taşıması amacı temelinde faydalanılmaya çalışılmıştır. Toplumların dış dünyayla iletişim ihtiyacına koşut olarak, çeviri de her dönem farklı beklentilere cevap verebilecek şekilde ağırlıklı görev alanını yeniden tanımlamaktadır. Yöntemsel açıdan yapılan değerlendirmeler, zaman içerisinde çeviri ürünlerinin daha bilinçli oluşturulmaya çalışıldığını ve buna bağlı olarak da daha nitelikli olarak erek dile kazandırıldıklarını göstermiştir. Çeviri eğitimi kapsamında çeviri tarihi ile ilgili yapılan değerlendirmelerin, alansal bilgilerin oluşturulması ve özümsemesi açısından temel bilgi niteliği taşıdığı ifade edilmiştir.

Kaynakça

- Albrecht, J. (1998). *Literarische übersetzung. geschichte – theorie – kulturelle wirkung*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Anamur, H. (1997). Hasan-Âli Yücel ve Türkiye'de çeviri. Anamur, H. (Ed.), *Hasan-Âli Yücel anma kitabı. çeviri: ekinler ve zamanlar kavşağı* içinde, (ss. I-X). 2. baskı. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını.
- Aytaç, G. (1999). Türkiye'de edebi çeviri etkinliği, Yağcı, Ö. (Ed.) (1999), *Cumhuriyet dönemi edebiyat çevirileri seçkisi* içinde, (ss. 347-349). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Dino, Güzin (1999). Sebahattin Eyuboğlu ve Türkiye'de çeviri hareketleri. Yağcı, Ö. (Ed.), *Cumhuriyet dönemi edebiyat çevirileri seçkisi* içinde, (ss. 294-301). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Eruz, S. (2003). *Çeviriden çeviribilime*. İstanbul: Multilingual.
- Günyol, V. (1983). Uygarlık ve çeviri. *Cumhuriyet dönemi türkiye ansiklopedisi*. Sayı 2. (ss. 324-330). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karantay, S. (1999). Tercüme bürosu. normlar ve işlevler. Yağcı, Ö. (Ed.), *Cumhuriyet dönemi edebiyat çevirileri seçkisi* içinde, (ss. 338-344). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Karantay, S. ve Salman, Y. (1999). Vedat Günyol'la Söyleşi. Yağcı, Ö. (Ed.), *Cumhuriyet dönemi edebiyat çevirileri seçkisi* içinde, (ss. 134-142). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Köksal, D. (2008). *Çeviri eğitimi. kuram ve uygulama*. 2. baskı. Ankara: Nobel Dağıtım.
- Nord, Ch. (1988). *Textanalyse und übersetzen*. Heidelberg: Groos.
- Özkırmı, A. (1999). Çeviri. Yağcı, Ö. (Ed.), *Cumhuriyet dönemi edebiyat çevirileri seçkisi* içinde, (ss. 217-222). Ankara: Kültür Bakanlığı.

- Reiß, K. ve Vermeer, H.J. (1984): *Grundlegung einer allgemeinen translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer.
- Tuncel, B. (1999) Çeviri. Yağcı, Ö. (Ed.), *Cumhuriyet dönemi edebiyat çevirileri seçkisi* içinde, (ss. 269-276). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yazıcı, M. (2001). *Çeviribilimine giriş*. İstanbul: Emek Matbaacılık.
- Yücel, H.Â. (1945). Thomas Mann'ın *Tonio Kröger* eserinin Türkçe çevirisinde önsöz. (Çev. Karasan, M.) *Dünya edebiyatından tercümeleler. Yeni Alman edebiyatı I*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Not

¹ 1959'da Uluslar arası Çevirmenler Federasyonunun (F.I.T) Üçüncü Dünya Kongresi Başkanı Pierre-François Caillé, Bedrettin Tuncel'in Tercüme Bürosu çatısı altında gerçekleşen çeviri faaliyetleri hakkında sunduğu bilgiler üzerine, Türkiye'yi 'çeviri cenneti' olarak tanımlamıştır (Anamur, 1997, s. V).